АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Нор В. Т.,

Львівський національний університет імені І. Франка, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Луцик В. В.,

Львівський національний університет імені І. Франка, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики, кандидат юридичних наук, доцент

СТАНДАРТИ КОНТРОЛЮ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФРАНЦІЇ

Впродовж тривалого часу єдиною законною підставою для прослуховування телефону особи, яка підозрюється в причетності до вчинення тяжкого злочину було загальне положення ст. 81 КПК Франції, хоча прецеденти встановили більш чіткі умови. Однак прийняте ЄСПЛ рішення у справі Круслен проти Франції встановило, що французьке право, писане і неписане, не встановлює з розумною ясністю відповідні межі розсуду влади в даній сфері, а також процедуру і методи проведення спеціальних оперативних заходів. Все вищесказане ще більш відповідало істині в той період, коли прослуховувалися розмови заявника [1]. Таким чином, у КПК Франції було внесено зміни законом від 10 липня 1991 року, згідно якого слідчий суддя, у кримінальних справах по тяжкі злочини або проступки, за які передбачено покарання щонайменше два роки позбавлення волі, може прийняти постанову про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

Постанова про зняття інформації ухвалюється в письмовій формі із зазначенням всіх ідентифікуючих ознак, що дозволяють встановити канал зв'язку який підлягає прослуховуванню, злочин, який виправдовує застосування слідчої дії, а також тривалість цієї дії, яка не повинна перевищувати чотирьох місяців. Дане рішення суду не може бути оскаржене, а постанова може бути лише предметом звернення про її скасування. Ці правила застосовуються до будь-яких засобів телекомунікацій (теле-

© Нор В. Т., Луцик В. В., 2017

фон, факс, телетайп, радіо, електронний зв'язок тощо), за умови, що це є зняттям інформації з транспортних телекомунікаційних систем.

В подальшому сфера застосування даної слідчої дії була розширена, надавши можливість працівникам поліції вдаватися до прослуховування в межах розслідування тяжких злочинів або розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними угрупуваннями. Дозвіл надається слідчим суддею за клопотанням прокурора на максимальний термін до 15 днів, та може бути один раз поновлений на тих же умовах і на такий же строк. КПК передбачає спеціальні гарантії щодо представників певних професій або які виконуються певні функцій (члени парламенту, судді, адвокати), такі як інформування Голови Асамблеї або асоціації адвокатів. Що стосується захисника, якщо він сам не підозрюється в скоєнні злочину, то слідчий суддя не вправі надати дозвіл на її проведення [2]. З моменту внесення в КПК Франції змін від 12 грудня 2005 року, жодне прослуховування розмов спілкування між захисником і його клієнтом не може здійснюватися, оскільки зібрані таким чином докази будуть визнані недопустимими.

Працівник поліції, призначений слідчим суддею, фіксує будь-яку інформацію, яка має значення для розслідування справи. З цих матеріалів здійснюється офіційне розшифрування записаних розмов, який додається до матеріалів справи. Записи знищуються на вимогу прокурора після закінчення строку досудового розслідування.

КПК Франції не передбачає спеціальних вимог щодо зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, в даному випадку застосовуються положення, які стосуються прослуховування змісту телекомунікацій.

Проте, Закон № 2001-1062 від 15 листопада 2001 року вимагає від діяльності телекомунікаційних операторів збереження даних в розпорядженні судових органів протягом одного року. Зберігання та обробка цих даних здійснюється на комп'ютерах, в базі даних. Дані про які йде мова, необхідні для ідентифікації абонента або користувача і належать до технічних характеристик засобів зв'язку. Зміст даних безумовно підлягає видаленню. Крім того, в межах розслідування тяжких злочинів на вимогу працівника поліції, громадські організації або приватні юридичні особи повинні надавати будь-яку корисну для встановлення істини інформацію, якщо вона зберігається в одному або декількох комп'ютерах або в базі даних, що перебуває в їх підпорядкуванні, якщо ця інформація не наділена грифом секретності. Після попереднього дозволу слідчого судді прокурор виносить постанову, адресовану працівникам поліції, в якій йдеться про вимогу до операторів про вжиття всіх необхідних заходів для збереження інформації, яку надсилали особи, що користувалися послугами, операторів протягом періоду часу, який не перевищує одного року. Відмова виконувати такий запит без законних підстав карається штрафом в розмірі 3750 євро.

Закон №2011-267 від 14 березня 2011 року, так званий LOPPSI [3] доповнив КПК Франції статтею під назвою «Бази даних органів поліції». Вона регулює використання кількох баз даних органів поліції, які містять інформацію про осіб, які перебувають в розшуку або засуджені (ст. 2306 КПК Франції). КПК передбачає можливість використання програмного забезпечення, з метою перевірки інформації для вирішення поточних завдань розслідування. Можливість використання технологій для обробки персональних даних відтепер передбачена КПК. Він виділяє два види бази даних поліції: база даних про злочинців (fichiers d'antécédents) та аналітична база даних (fichiers d'analyse sérielle).

Перший вид містить дані про осіб, щодо яких наявні обґрунтовані докази можливого вчинення злочину (тяжкий злочин чи проступок). Ці дані обробляються під керівництвом прокурора, а також наглядом слідчого судді, призначеного міністром юстиції. Обидва вони можуть наказати здійснити стирання, збереження або виправлення персональних даних, що зберігаються в цих базах даних. Збереження даних можливе разом з виправданням або звільненням особи. Доступ до бази даних дозволений лише прокурору, слідчому судді і спеціально уповноваженим працівникам поліції.

Другий вид дозволяє збір даних про осіб, підозрюваних в участі у тяжкому злочині чи проступку, який карається принаймні п'ятьма роками позбавлення волі, а також дані про їх жертви. Специфікою цієї бази даних є можливість перехресної перевірки інформації та зберігання інформації про осіб, які були лише співучасниками в скоєнні злочину. Доступ до цієї бази даних надається лише прокурору, слідчому судді та працівникам поліції і лише в разі необхідності такої інформації для розслідування.

Ще один різновид бази даних стосується офіційного реєстру розшукуваних осіб, який містить дані про предмети пошуку, рішення слідчого судді про розшук чи арешт. Нарешті, КПК дозволяє використання програмного забезпечення, розробленого судовими експертами, яке дозволяє співробітникам поліції здійснювати перехресну перевірку способів вчинення злочинів. Однак Конституційна Рада заявила, що «це програмне забезпечення може привести до створення системи обробки персональних даних, а тому його використання можливе лише з дозволу судових органів, в контексті розслідування або певної дії, яка належить до розслідування і лише для потреб слідства. В цьому випадку дані, зібрані і оброблені повинні бути знищені після завершення розслідування, але не пізніше трьох місяців від їх зібрання.

Література

1. Крюслен (Kruslin) против Франции [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.echr.ru/documents/doc/2461408/2461408.htm.

2. Cass crim 15 January 1997, Bull crim no 14; Cass crim 1 October 2003, Bull crim no 177.
3. LOI n° 2011-267 du 14 mars 2011 d'orientation et de programmation pour la performance de la sécurité intérieure [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000023707312.

Басиста І. В.,
Львівський торговельно-економічний університет,
професор кафедри кримінального права та процесу,
доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Деякі аспекти використання можливостей Інтернету в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень та спроби визначити стандарти використання інформації, отриманої у процесі втручання в приватне спілкування, зазначаються в багатьох міжнародно-правових документах: Конвенції ООН від 2000 р. (в питаннях надання взаємної правової допомоги країнами «Вісімки»); Конвенції Євросоюзу від 2000 р. та Другому додатковому протоколі від 2001 р.; Кишинівській конвенції 2002 р. Важливе значення у вдосконаленні законодавства у цій сфері мають угоди або окремі норми, що стосуються зв'язку, інформатики й інформаційної інфраструктури (наприклад, Будапештська декларація про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 1999 р. та ін.) [1, с. 10–12].

У чинному КПК України глава 21 в цілому присвячена негласним слідчим (розшуковим) діям, а ст. ст. 258–259, 264, 265, 266 КПК — процесуальному порядку втручання у приватне спілкування та, серед іншого, зняттю інформації з електронних інформаційних систем, зокрема.

Проведений огляд даних судової статистики щодо реалізації окремих норм КПК засвідчує, що зняття інформації з електронних інформаційних систем серед інших різновидів негласних слідчих (розшукових) дій перебуває приблизно по середині між найбільш затребуваними та тими, що проводяться вкрай рідко [2].

При цьому, у процесі вивчення емпірики, спостерігається різне тлумачення правових підстав для проведення, а в окремих процесуальних документах слідчих, прокурорів — ототожнення двох різновидів зняття інформації з електронних інформаційних систем, які кардинально відрізняються за своєю процесуальною формою, механізмами реалізації тощо.

© Басиста І. В., 2017

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Стоянов М. М. Щодо питання визнання доказів недопустимими під час розгляду слідчим суддею клопотання про застосування запобіжних заходів 158
Малахова О. В. До питання правового порядку визнання доказів недопустимими 160
Старенький О. С. Адвокатський запит як засіб отримання доказів захисником у кримінальному провадженні 163
Степаненко А. С. Теорія і практика застосування стандарту доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні Англії та Уельсу 166
Лучінська М. С. Практика застосування стандарту доказування «поза розумним сумнівом» Європейським судом з прав людини 170
Кріпак А. П. Участь потерпілого у кримінальному процесуальному доказуванні: окремі проблемні питання 173

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ТА ПРОПОРЦІЙНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ

Гловюк І. В. Актуальні питання вдосконалення статті 132 КПК України ... 176
Підгородинська А. В. До питання про продовження строку дії обовязків, покладених на підозрюваного, обвинуваченого у кримінальному провадженні 180
Шехавцов Р. М. Процесуальні особливості відсторонення від посади під час досудового розслідування корупційних злочинів, вчинених окремою категорією службових осіб 184
Агакерімов О. Н. До теоретичних аспектів розмежування мети домашнього арешту в системі запобіжних заходів 188
Завтур В. А. Розгляд та вирішення клопотань про тимчасовий доступ до речей та документів у порядку ч. 2 ст. 333 КПК України 191
Зіньковський І. П. Окремі проблемні питання, які виникають при аресті майна, під час застосування положень КПК України 193
Середа К. О. Щодо потреби правового регулювання обставин, що виключають злочинність діяння, у главі 18 КПК України 197

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Нор В. Т., Луцик В. В. Стандарти контролю телекомунікацій в кримінальному процесі Франції 200
Басиста І. В. Окремі питання зняття інформації з електронних інформаційних систем 203
Грібов М. Л. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій за згодою особи 206
Удалова Л. Д. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи 208

Сергєєва Д. Б. Проблемні питання конфіденційного співробітництва у кримінальному процесі 210
Луцик В. В. Повноваження прокурора в ході досудового розслідування в кримінальному процесі Франції 214
Рогальська В. В., Євпак М. О. Віднесення відмови добровільно надати біологічні зразки для проведення експертизи до реалізації права не свідчити проти себе 216
Савченко В. А. Начало предварительного расследования и его содержание в уголовно-процессуальном законодательстве Австрии 219
Шилін Д. В. Щодо питань, пов'язаних з виготовленням копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них, під час відкриття матеріалів іншій стороні 223
Бражник А. А. До питання визначення кола процесуальних суб'єктів, які не повідомлюються про обов'язок зберігати у таємниці дані досудового розслідування 226
Бернацька А. В. Реалізація засади змагальності під час досудового розслідування 229
Вальчишин Г. І. Щодо поняття та сутності слідчого експерименту як слідчої (розшукової) дії 231
Пономаренко Д. В. Підстави для застосування процесуальних наслідків, передбачених ч. 12 ст. 290 КПК України 235

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Бобечко Н. Р. Правові позиції Верховного Суду (України) у конкретних кримінальних провадженнях як елемент механізму кримінального процесуального регулювання 237
Сиза Н. П. Межі повноважень суду щодо здійснення функції правосуддя в кримінальному провадженні 241
Пожар В. Г. Недоліки правової регламентації інституту підсудності у кримінальному провадженні 243
Мудрак І. В. Щодо недотримання розумних строків під час судового провадження 246
Дидич О. Ю. Загальні умови і принципи кримінального процесу в апеляційному провадженні 250
Панасюк О. А. Процесуальні передумови організації проведення судового слідства судом першої інстанції в кримінальному провадженні 253
Кедик В. П. Загальні положення повернення обвинувального акта прокурору судом у підготовчому судовому провадженні 257

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аркуша Л. І. До проблем застосування спеціального слідчого експерименту як форми контролю за вчиненням злочину 259
Глушков В. А. Особливості правового регулювання оперативно-розшукової діяльності у США 262

Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального
А-437 законодавства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої до 70-річчя д. ю. н., професора Юрія Павловича Аленіна, м. Одеса, 21 квітня 2017 р. / за ред. Г. О. Ульянової, І. В. Гловюк ; відп. за вип. І. В. Гловюк ; уклад. В. А. Завтур ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2017. — 344 с.
ISBN 978–966–419–300–6.

У збірнику містяться матеріали доповідей, присвячених концептуальним проблемам удосконалення кримінального процесуального законодавства, кримінально-процесуальній діяльності учасників кримінального провадження, доказам і доказуванню, актуальним питанням забезпечення ефективності досудового розслідування та вдосконалення судового провадження та ін.

УДК 343.13.001.76(477)(063)

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої до 70-річчя д. ю. н., професора Юрія Павловича Аленіна

м. Одеса
21 квітня 2017 року

Українською, російською мовами

За редакцією
Г. О. Ульянової, І. В. Гловюк

Відповідальна за випуск
Гловюк Ірина Василівна

Укладач
Завтур Віктор Андрійович

Видано в авторській редакції

Технічний редактор *Т. В. Іванова*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 20,0.
Тираж 100 прим. Зам. № 55 (11).

Видавництво і друкарня «Юридична література»
65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 7. Тел.: 777-48-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4284 від 23.03.2012 р.